

Mei

Knolsteenbreek en Haarlems klokkenspel

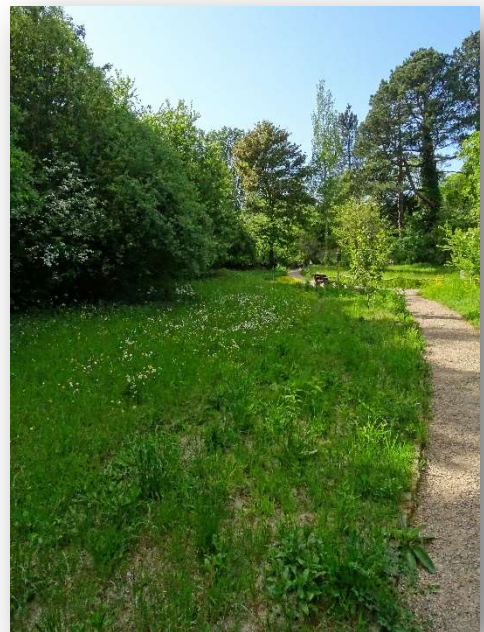
Knolsteenbreek, de wilde vorm

Haarlems klokkenspel, de kweekvorm

Knolsteenbreek is een echte Nederlandse soort, alleen niet van nature in Kennemerland. Zij leeft in vochtig matig voedselrijk grasland ten zuiden van de grote rivieren langs beekjes en riviertjes, op gronden die vroeger beekbezinksel werden genoemd. Het slechte nieuws is, dat deze soort door moderne landbouw bijna is uitgeroeid buiten beschermde natuurgebieden. Het goede nieuws is, dat deze fraaie plant met een weelde aan melkwitte, wat transparante bloemen al eeuwen in cultuur is genomen.

Om dit moment kan niemand meer achterhalen, waar de plant de afgelopen eeuwen door mensen is uitgeplant als stinzenplant in landgoederen of boerenlanderijen. De plant heeft knolletjes als degelijk middel om duurzaam aanwezig te zijn. De bloemen worden vruchten, die fijne zaden leveren om de soort verder uit te breiden. In de hof staat zij massaal in het gras achter de demonstratiestreek.

Vegetatie met Knolsteenbreek achter de demonstratiestrook.

Als sierlijke soort heeft Knolsteenbreek één nadeel in mensenogen: de plant bloeit tamelijk kort. Er is een klassiek foefje in de sierteelt om de bloeitijd te verlengen. Dat is door gevulde bloemen te kweken. Haarlems klokkenspel is de cultuurvorm met gevulde bloemen.

Dit is een echte stinzenplant. Een plant van buitenplaatsen, die alleen met hulp van de mens kan blijven bestaan. De gevulde bloemen hebben een langere bloeitijd dan de wilde, normale vorm. Bij een normale bloem is het zo geregeld, dat na de bestuiving en bevruchting de bloem de bloemblaadjes afstoot. Deze blaadjes om insecten te lokken hebben hun betekenis verloren. De plant stopt haar groeikracht dan in de ontwikkeling van de vrucht met de zaden.

Een gevulde bloem heeft in plaats van de meeldraden en stamper extra bloemblaadjes. Zo'n bloem met blaadjes in plaats van voortplantingsorgaantjes is een afwijking. Omdat er in de gevulde bloem geen stamper is wordt er niets bevrucht en blijft de bloem langer doorbloeien. Er wordt dus geen zaad gevormd. Dank zij de wortelknolletjes kan bij Knolsteenbreek het type met gevulde bloemen worden doorgekweekt. In Haarlem wordt dit al sinds eeuwen gedaan.

Normale bloeiwijze Knolsteenbreek

Bloeiwijze Haarlems klokkenspel valt meer op

De kweekvorm met 'misvormde' bloemen vol bloemblaadjes in plaats van meeldraden en stamper is plantkundig niet normaal. Dat kan men aan drie feiten zien.

In de eerste plaats zijn de planten met gevulde bloemen kleiner en hebben minder bloemen per plant dan de wilde vorm.

In de tweede plaats begint hun bloei wat later dan de normale, vruchtbare bloemen.

En het derde verschijnsel is, dat de gevulde bloem niet "weet", wanneer zij is uitgebloeid.

Gevulde bloem

Open bloem

Bij de vruchtbare bloem komt na de bevruchting een seintje, dat de bloemblaadjes niet meer nodig zijn. Die worden afgestoten. In de gevulde bloemen komt er geen seintje. Daar blijven de oude bloemblaadjes letterlijk hangen. Zij worden slap en verliezen hun kleur. Kortom, zij verwelken en het moois is er af. Gelukkig groeit het gras er naast hoger op en komen andere soorten in bloei. Die doen het Haarlems Klokken spel vergeten. Er is nog wel een vraag, die niet is opgelost. Haarlems klokken spel is meestal alleen duurzaam aanwezig in de omgeving van lindebomen.

Het lijkt wel, of er een relatie tussen de twee soorten is. Zou mycorrhiza [= hulpschimmels] een rol spelen? Dat is onwaarschijnlijk. Want de wilde soort groeit niet op standplaatsen van linde. Wat mogelijk wel een verklaring is, is de goede bodemkwaliteit onder lindebomen. De lindebladeren verteren goed en brengen extra kalk uit de ondergrond naar boven. Zo ontstaat een luchtige en humusrijke bodem. De wat misvormde kweekvorm is mogelijk minder 'fit' dan de wilde soort. Zij kan ondersteuning wel gebruiken.

Gevulde bloemen zijn mooi om te zien voor tuinliefhebbers. Bij veel soorten zie je deze kweekvorm, bijvoorbeeld bij Rozen, Dahlia's, Akelei. Voor de natuur zijn die kweekvormen niet gunstig. Zij geven geen nectar en geen stuifmeel voor de insecten. En zij vormen geen zaad. Zaad is niet alleen voor de voortplanting van de soort. Zaad is ook een belangrijke voedselbron. Denk aan vogels, muizen en insectengroepen als kevers en boorvliegen. In de hof staan daarom vrijwel geen gevulde bloemen. Een uitzondering als Haarlems klokken spel hoort er bij als "voorbeeld hoe het **NIET** moet" . Gevulde bloemen zijn natuur-onvriendelijk.

Tekst: Dik Vonk

Foto's: Lauran Oomen